

אגרגציה של הפרת אמונים

בלוג

"אגרגציה" היא מצב של מערכת קולואידית שבה נוטים החלקיקים להתקרב על מנת ליצור 'אגרגט' - חלקיק גדול המורכב ממספר חלקיקים קטנים. בעולם הכימיה מצב האגרגציה אומר שהמערכת אינה יציבה.

עבירת הפרת אמונים (סעיף 284 לחוק העונשין, תשל"ז-1977) עניינה בעובד ציבור שתוך כדי מילוי תפקידו הפר אמונים בצורה הפוגעת בציבור. בעולם המשפט עבירת הפרת אמונים נחשבת עבירת סל שיכולה להכיל מגוון התנהגויות לא ראויות.

זכור כמובן פסק הדין בעניינו של שבס שם הוגדרה עבירת הפרת אמונים כ"**עבירת "סל", בעלת "רקמה פתוחה", אשר "שלא כדרך של עבירות פליליות אין היא בנויה על יסודות מוגדרים באורח ברור ומדויק"**.

ביום 15.11.2021 בית המשפט העליון חיבר בין שני המושגים האמורים וקבע שניתן להכניס למסגרת העבירה של הפרת אמונים גם "**אגרגציה של הפרת אמונים**".

בפרשת ניסו שחם (רע"פ 6477/20 **ניסו שחם נ' מדינת ישראל** (נבו 15.11.2021)) בית המשפט דן בשאלה, שעד עתה לא הוכרעה בפסיקה: האם ניתן להרשיע נאשם בעבירת מרמה והפרת אמונים של עובד ציבור **בשל דפוס התנהגות חוזר ונשנה שנהג בו, אף אם כל מעשה ומעשה שביצע – כשלעצמו – אינו מגבש עבירה פלילית?**

המדובר בקצין בכיר שהואשם בכך שקיים קשר אינטימי עם כמה שוטרות, בתקופות שונות, ולאחר מכן טיפל בעניינן, מתוקף תפקידו, בנושאים שונים. בית המשפט קבע שכל מקרה כשלעצמו אינו נכנס לרף הפלילי של הפרת אמונים והשאלה שעמדה על הפרק הייתה האם **צירוף המקרים** יכול לגבש עבירה פלילית.

כבוד השופט אלרון חידד את השאלה והבחין בין דפוס התנהגות שכלל מספר מעשים שנועדו לשם מטרת על אחת, לבין דפוס התנהגות שכלל מספר מעשים שנועדו לכמה מטרות שונות. למשל, בפרשת אולמרט הצטברו מספר מקרים של הכנסת כספים לקופה צדדית ללא רישום. בית המשפט קבע שלמרות שכל סכום אינו עומד ברף של עבירה פלילית, סך כל הסכומים מצטבר למטרת-על אחת – "קופה סודית", ולכן כלל המעשים נחשבים הפרת אמונים. לעומת זאת, בעניינו של ניסו שחם מדובר היה בכמה מעשים עם מטרות שונות, **אשר הקשר היחיד ביניהן הוא קיבוצן לכדי כתב אישום אחד**, וכאן עולה השאלה האם ניתן לצבור את כלל המעשים לכדי עבירה אחת של הפרת אמונים?

דעת המיעוט (כבוד השופט אלרון), סברה שהכרה ב"תזת הצבירה" פוגעת בעיקרון החוקיות המאפיין את הדין הפלילי. תמציתו של עיקרון החוקיות אומר "כלל גדול הוא בדיני העונשין: 'אין עונשין מן הדין' (סנהדרין נ"ד, ע"א) – לא מקל וחומר, ולא מגזירה שווה, ולא מכל היקש או אנאלוגיה, אלא מן החוק הכתוב והחוקק בלבד". כך, לא ייתכן שעובד ציבור יצטרך "מחשבון פעולות" כדי לדעת האם הפעולה שהוא עומד לעשות מספיקה כדי להצטבר לרף הפלילי או לא. עבירה צריכה לעמוד בפני עצמה כדי שהאדם הנמצא לפניה יידע את השלכות המעשה שיעשה.

דעת הרוב (כבוד השופטים הנדל ווילנר), יצרה תקדים והכירה ב"תזת הצבירה" **במקרים מסוימים גם כשהמעשים לא היו לשם מטרת-על אחת**. לשם כך על דפוס ההתנהגות לעמוד בשני תנאים עיקריים:

התנאי הראשון, **שכל המעשים יהיו בעלי אופי דומה**. בעניינו של ניסו שחם, כל המעשים הצביעו על דפוס פעולה של ניגוד עניינים שנבע מקשר אינטימי. רק במקרה כזה ניתן יהיה לצבור את המעשים לעבירה אחת של הפרת אמונים. עם זאת, במקרה של עובד ציבור שקיים בנקודת זמן כלשהי קשר אינטימי עם כפיה, ובהזדמנות אחרת העביר לדוגמא דיווח נוכחות כוזב או שמסר מידע חסוי הקשור לעבודתו – הרי שלא מדובר במעשים שמצטברים למכלול אחד, אלא הם בבחינת ערבוב מין בשאינו מינו, ואז התנאי האמור לא מתקיים.

התנאי השני, **שכל מעשה בפני עצמו יהיה פסול, לכל הפחות במישור המשמעותי, באופן שעבירה על המעשה יכולה להטיל סנקציה על העבריין**, ובנוסף לא ניתן לצבור במסגרת התזה מעשים שחלה עליהם התיישנות. בכך עונה דעת הרוב על הטענה שתזת הצבירה פוגעת בעיקרון החוקיות: מכיוון שמדובר במעשה פסול; בעל אופי דומה; אשר עובד הציבור חוזר עליו לאורך זמן; תוך ידיעה כי לפי הדין והפסיקה יש חשיבות לחזרה על המעשים הפסולים ולהתמשכותם. באופן זה, עובד הציבור לא יופתע שמעשיו המותרים יהפכו לפתע לאסורים וכך עקרון החוקיות אינו נפגע.

אם נמשיך את הטרמינולוגיה של "עבירת סל" הרי שניתן לומר שעבירת הפרת אמונים הופכת כעת מעבירת סל לעבירת "סל עם רשת". מעבר לכך שניתן "לזרוק" לסל - לסעיף - מגוון התנהגויות בלתי מוגדרות, ניתן גם לצבור ברשת מספר התנהגויות שונות ולצברם לעבירה אחת. עם זאת, יש לזכור שלא בנקל בית-המשפט יפעיל את תזת הצבירה, ובמקרה של ניסו שחם כל התנהגות בפני עצמה הייתה קרובה לרף הפלילי, באופן שבית המשפט אף הדגיש שאינו בטוח בקביעת הערכאות הנמוכות שכל מעשה בנפרד אינו מגבש עבירה פלילית.

אנשי קשר

הילה שמעון
שותפה